

II. ŽIDOVSKÁ MENŠINA

Demografický obraz uhorských Židov výrazne ovplyvnila a predurčila židovská imigrácia, ktorej začiatky možno hľadať v období po zvrhnutí osmanskej nadvlády, teda na konci 17. storočia. Išlo o tzv. štvrtú imigračnú vlnu⁷¹, ktorá s prestávkami trvala zhruba do polovice 19. storočia. Vďaka migrácii a pravdaže prirodzenému prírastku sa počet Židov zvýšil za obdobie zhruba stopäťdesiat rokov z niekoľko tisíc (12 219) v roku 1735 na 624 826 v roku 1880. Percentuálne zastúpenie predstavuje 0,7% oproti 4,5%. Podľa pôvodu židovských imigrantov a miesta usadenia rozoznávame dva typy migrácie: severovýchodnú a západnú. Prvý typ bol charakteristický pre Šariš, Zemplín, Ung, Bereg, Máramaros a Ugocsu, kde sa usídľovali poľskí, resp. haličskí Židia. Pre toto územie sa ustálilo pomenovanie *Unterland*. Od západného imigračného teritória, *Oberlandu*, ho oddeľovali župy Spiš, Gemer-Malohont, Zvolen, Tekov a Hont, kde v tom období (v čase *Conscriptio Judaeorum* v roku 1735) žilo len málo Židov. Západný typ imigrácie bol charakteristický pre Oravu, Liptov, Trenčiansku, Nitriansku a Bratislavskú župu a župy Sopron, Vas a Zala. Židia sa sem prisťahovali z Čiech, Moravy a Nemecka. Migráciu stimuloval aj nepopulárny, tzv. familiantský zákon, dovoľujúci oženiť sa len jednému synovi v rodine. Moravskí Židia sa preto usádzali v priľahlých dedinách západného Slovenska, kde tento zákon neplatil. Navyše im vychádzali v ústrety aj šľachtické rodiny a dovoľovali im usádzať sa na svojich panstvách. V Bratislavskej župe to boli predovšetkým Pálffyovci a Eszterházyovci, v Nitrianskej župe zase Erdődyovci.⁷² Najväčšia imigračná vlna bola zaznamenaná medzi rokmi 1846-1850, a to najmä z východu, čo sa dá vysvetliť protižidovskými náladami, ktoré boli spojené s poľským šľachtickým povstaním a vzburou haličských sedliakov.⁷³ V 19. storočí sa väčšina Židov prisťahovala z Haliče. Najskôr sa usídlili v pohraničných župách na severovýchode krajiny a neskôr migrovali smerom na západ.⁷⁴ Pre koniec 19. storočia je charakteristický aj fenomén postupnej urbanizácie. Medzníkom sú práve 80. roky, ktoré boli svedkom najvyššej miery židovskej populácie v dedinách. Potom dochádza k ich migrácii do miest, takže roku 1910 väčšina hornouhorských Židov žila v mestách.⁷⁵ Židovská populácia bola najväčšia v Budapešti, ktorá získala výstihnú prezývku Judapest.⁷⁶

71 Prvá vlna sa datuje do 3.-4. storočia a poukazuje na židovských imigrantov zo Sýrie a Malej Ázie. Druhú vlnu charakterizuje imigračný prúd z južného Nemecka v 11. storočí. Tretia vlna sa zhoduje so začiatkom tureckej okupácie a končí sa vyhnaním Turkov. Pozri VARGA, László. *Zsidóság a dualizmus kori Magyarországon. Siker és válság*. Budapest: Pannonica Kiadó, Habsburg Történeti Intézet, 2005, s. 11.

72 JELÍNEK, A. Yešajahu. Dynamika židovského osídlenia v Hornom Uhorsku v 19. storočí. In: *Acta Judaica Slovaca*, č. 7, 2001, s. 8-19.

73 VARGA, c. d., s. 15, 23.

74 KATUS, László. The Occupational Structure of Hungarian Jewry in the Eighteen and Twentieth Centuries. In: SILBER, K. Michael (ed.). *Jews in Hungarian economy. 1760-1945*. Jerusalem: The Hebrew University, 1992, s. 93.

75 JELÍNEK, *Dynamika židovského osídlenia*, s. 8-19.

76 PULZER, c. d., s. 10.